

Nieuwe dynamiek in samenwerking onderzoek - onderwijs

Onderzoekers van Wageningen UR en het groen onderwijs experimenteren al langer met diverse vormen van samenwerking. Nu is de tijd aangebroken de experimenten uit te breiden en de samenwerking structureel te maken. Een eerste aanzet daartoe is gegeven.

Een studentenonderneming, docentenstage, studentenonderzoek; het zijn slechts een paar voorbeelden van vormen waarin onderzoek en onderwijs samenwerken. Een inventarisatie door Jorieke Potters van Wageningen UR leverde achttien verschillende samenwerkingsvormen op en ongetwijfeld zijn of komen er weer nieuwe bij. De variatie moet ook groot zijn, vindt Potters die van de inventarisatie een kenniswaaier heeft gemaakt. Het ene vraagstuk heeft nu eenmaal andere kennis en andere manieren van samenwerken nodig dan het andere.

>> Profiteren van elkaar

Dat samenwerken noodzakelijk is staat buiten kijf. Onderzoek én onderwijs profiteren daarvan, vinden de deelnemers aan een workshop afgelopen december over de samenwerking van Wageningen UR en het onderwijs. Een opleiding is pas geslaagd als die studenten en leerlingen inspirerende leeromgevingen en de nieuwste kennis biedt. Het is niet altijd makkelijk om daaraan te voldoen, maar het brede onderzoeksveld kan beide bieden. Onderzoek werkt immers aan de nieuwste, toekomstgerichte kennis en pakt daarmee de problemen van de toekomst aan. Bovendien gebeurt onderzoek in veel verschillende omgevingen, van lab tot multistakeholderprocessen in het veld. Als studenten en leerlingen de mogelijkheid krijgen mee te werken aan innovatie in de praktijk kunnen groene opleidingen aantrekkelijker worden. Voor onderzoekers betekent samenwerking een bron van nieuwe geluiden en inzichten. Leerlingen en studenten, maar ook docenten, stellen vragen bij het onderzoek en werken er hard aan mee.

Gezamenlijk leiden onderwijs en onderzoek studenten op die later als professionals in diverse functies terecht komen. De landbouwsector zit te springen om dergelijke goed gekwalificeerde en deskundige professionals.

>> Experimenteren

Samenwerking tussen onderzoek en onderwijs is niet nieuw. De diverse onderzoeksafdelingen binnen Wageningen UR, onderzoeksclusters genoemd, zien al langer de voordelen en experimenteren

met diverse vormen van samenwerking. Het ene onderzoekscluster richt zich vooral op studenten die leren op een praktijkbedrijf, onder begeleiding van school en onderzoek. Het andere cluster ontwikkelt samen met docenten lesmateriaal of stelt een onderzoeker van Wageningen UR voor een deel van zijn tijd aan als lector op de hogeschool. En waar het ene cluster afwacht tot het onderwijs met een specifieke vraag komt, zoekt het andere samen met het onderwijs naar mogelijke verbindingen. Ook is er verschil in de breedte van het onderzoeksveld: het ene cluster beperkt zich bewust tot een klein stuk van het onderzoek om eerst daar ervaring in te krijgen, terwijl het andere de kennis uit het hele onderzoeksgebied opent. Wat de vorm ook is, de samenwerking leidt tot een betere band tussen onderzoekers en docenten.

>> Volgende stap

Na enige jaren van experimenteren en ervaring opdoen met allerlei vormen van samenwerking in de onderzoeksclusters, is het tijd voor de volgende stap: een structurelere samenwerking over het hele groene onderzoeksterrein. LNV wil dat ook. Het beleidsondersteunend onderzoeks domein Agroketen en Visserij ontwikkelt daarom een visie en strategie voor samenwerking tussen onderzoek en onderwijs voor de komende jaren. De onderzoekers willen op managementniveau laten zien waarom structurele samenwerking belangrijk is en wat er moet gebeuren om dat vorm te geven. Voor de docenten en onderzoekers die het moeten doen, is het vooral van belang aan te geven welke werkvormen het beste werken in welke situaties: praktische tips.

Dit betekent dat veranderingen op de werkvloer én in het beleid in gang gezet moeten worden. Potters, die meewerkt aan de nieuwe visie: 'De uitdaging is om de succesvolle samenwerkingsexperimenten uit te bouwen naar het hele onderzoek en onderwijs. Het gaat erom dat we randvoorwaarden scheppen, zodat samenwerking de normaalste zaak van de wereld wordt, niet alleen voor de voorlopers in het onderwijs en onderzoek maar voor het hele peloton van onderzoekers en docenten.' Hiermee is een begin gemaakt in de workshop van december.

In de kenniswaaier staan achttien verschillende vormen beschreven waarin onderzoek en onderwijs samenwerken.

>> Netwerken en contacten

Voor een structurele samenwerking zijn acties en veranderingen nodig op drie vlakken, kwam naar voren uit de workshop. Allereerst is er het niveau van de netwerken en contacten. De basis voor samenwerking is dat onderzoekers en docenten elkaar weten te vinden. De docent moet weten waar hij kennis vandaan kan halen en de onderzoeker hoe zijn kennis benut wordt in het onderwijs. Dat betekent dat zij elkaar regelmatig fysiek en op het web tegen komen en van elkaar weten wat ze te bieden hebben. Wageningen UR kan dit stimuleren door 'ontmoetingen uit te lokken', zoals Potters dat noemt. Potters: 'Als je als onderzoeker toch een bijeenkomst organiseert, kun je net zo goed docenten uitnodigen. Maar daar moet iemand dan wel aan denken.' Daarnaast is het belangrijk aparte momenten voor ontmoeting te organiseren. De matchingsbijeenkomsten die zij zelf samen met het Leren met Toekomst-team organiseert zijn daar een goed voorbeeld van (zie ook pag. 8). Daar gaan onderzoekers naartoe met onderzoeksvragen, waar docenten voor hun leerlingen op kunnen intekenen. De vragen zijn afkomstig van biologische ondernemers uit het

Bioconnect-netwerk. Dit is voor studenten een interessante manier om in de praktijk te leren en voor docenten om meer actuele kennis op te doen. Belangrijk is, benadrukt Potters, dat in principe al het onderwijs mee kan doen en dat het gehele onderzoeksdomein van Agroketens en Visserij wordt ontsloten. Een webplek voor vraag en aanbod van gastsprekers, stageplaatsen of onderzoeksopdrachten kan bijvoorbeeld een goed hulpmiddel zijn om te zorgen dat onderzoekers en docenten elkaar in een breed thematisch veld kunnen vinden.

>> Leren kennis overbrengen

Het tweede vlak waarop acties en veranderingen nodig zijn, is het ontwikkelen van samenwerkingsconcepten en het opdoen van meer ervaringen met samenwerken. De achttien verschillende samenwerkingsvormen uit de kenniswaaier zijn hierbij een handig hulpmiddel. Het gaat erom dat studenten kunnen leren in het onderzoek door bijvoorbeeld een stage of onderzoeksopdracht, maar ook dat vakkennis uit het onderzoek in het onderwijs gebruikt wordt. Dat kan door onderwijsmateriaal te ontwikkelen, gezamenlijk een

nieuwe studierichting op te zetten, docenten bij te scholen of een onderzoeker als gastspreker in het onderwijs in te zetten. Het betekent wel dat veel onderzoekers moeten leren hoe ze hun kennis aan leerlingen kunnen overbrengen. Dat gaat beslist niet vanzelf, zo merkte een onderzoeker die daar al ervaring mee heeft. Hij zag dat hij dingen moest uitleggen die voor hem heel vanzelfsprekend zijn, zoals het verschil tussen een bacterie en een schimmel. Training of coaching kan helpen daar vaardigheden voor te ontwikkelen. Om op deze behoefte van onderzoekers die studenten begeleiden in te spelen organiseerde Leren met Toekomst afgelopen jaar samen met Aequor, kennis- en communicatiecentrum voor de groene sectoren een training. Onderzoekers leerden bijvoorbeeld hoe ze wederzijdse verwachtingen vooraf expliciet kunnen maken en hoe ze door vragen te stellen studenten kunnen helpen zelf op antwoorden te komen.

>> Structuren en instituties

Als derde is er verandering nodig op het vlak van organisatiestructuren en instituties. De omstandigheden moeten zo zijn dat mensen zich gemotiveerd voelen om samen te werken. Zowel morele als financiële steun is hiervoor belangrijk. De afgelopen jaren is een vast minimum van een procent van het onderzoeksgeld gereserveerd voor de samenwerking met onderwijs. Dat geeft ruimte en daagt uit om mensen in het onderwijs serieus te nemen als doelgroep en partner. Daarnaast zijn er financieringsmogelijkheden te vinden in verschillende speciale regelingen.

Onderzoekers moeten ook aangesproken worden om activiteiten op te zetten voor het onderwijs, zegt Potters. 'Het zou goed zijn als de opdrachtgever van onderzoek, zoals LNV, projectleiders vraagt om in voortgangsrapportages aan te geven hoe ze samenwerken met onderwijs. Dan wordt het vanzelf routine om bij een nieuw project

na te denken over hoe het onderwijs is te betrekken. Het is belangrijk dat bij ieder project serieus wordt nagedacht of onderwijs een partij is. Nu worden kansen en mogelijkheden nog te vaak gewoon over het hoofd gezien.'

>> Coördinator

Het werkt, volgens Potters, het beste als er een coördinator wordt aangesteld. Deze legt bijvoorbeeld contacten met potentiële partners, nodigt onderzoekers uit en biedt de faciliteiten die samenwerken vergemakkelijken. Natuurlijk trekt zo iemand ook gezamenlijk op met coördinatoren van andere onderzoeksclusters. Het gaat er immers om structurele knelpunten weg te nemen en afstemming te zoeken met LNV. Denk bijvoorbeeld aan competentieontwikkeling van onderzoekers, het ontwikkelen van een markt van vraag en aanbod, en de afstemming tussen verschillende financieringsmechanismen en met de Groene Kennis Coöperatie (GKC).

De acties en veranderingen op de drie vlakken – netwerken en contacten, samenwerkingsconcepten en organisatiestructuren – samen met het aanstellen van een coördinator vormen het uitgangspunt voor een goede strategische visie, denkt Potters. 'De tijd is gekomen om een stap verder te gaan dan alleen vrijblijvende samenwerkingsexperimenten. We moeten de samenwerking met onderwijs een integraal onderdeel laten worden van de onderzoeksstrategie van Wageningen UR en de kennisstrategie van LNV', al voegt ze daar direct een waarschuwing aan toe: 'Er is behoefte aan sturing, maar we moeten niet alles dichttimmeren. Er moet zeker ook vrije ruimte zijn om te experimenteren en nieuwe vormen van samenwerking te beginnen. Het gaat erom successen te verankeren en tegelijkertijd nieuwe dynamiek te stimuleren.' (LNV)